

נתקבלו במערכת

סיפורי תורה. אהרון בק. שדרות, תשע"ח. 240 עמ'. (050-8752252)

הרב בק הוא ר"מ בישיבת ראשון לציון, ומחברם של מאמרי הלכה רבים. בספר מיוחד זה חשקה נפשו בתורה, וליתר דיוק - בסיפורי התורה, והוא עומד לפנייהם וחודר לתוכם ומגלה בהם נפלאות, הסיפורים מקבלים נפח והדמויות מקבלות עומק באופן שלא קיים באף ספר אחר. י"א סיפורים מכיל הספר, בראשון שבהם מככים קין והבל, ובו מספר הבל בגוף ראשון עד כמה הוא מקנא בקין אחיו הגדול היוצר ופועל ומתקן את העולם כאשר הוא בס"ה שומר על הקיים, ואיך הקרבן שהקריב והתקבל שינה את התמונה ובכך הביא לסוף המר, ובסוף משה רבנו מספר על התדהמה שבה ראה את אהרון מקריב קטורת בחוץ, מוסר את נפשו כדי לעצור את המגפה, ובאחרון הקב"ה משוחח עם בלעם, חודר עמו במבט עומק לכל אורך ההיסטוריה, ומנסה להוכיח לו עד כמה נלעג הרעיון לעצור את עם האריות בעזרת קללה. בחלק השני של הספר מציג המחבר את מקורות השראתו - הוא 'מטייל' עם הקורא בין הפסוקים והמפרשים והדיוקים הכתובים והרמוזים במילים שבכל פרשה, ומראה איך הגיע לתובנות שבסיפורי החלק הראשון. זהו סוג חדש של מדרש הכתוב המחכה להמשך.

לשם שמים. על האתיקה של המחלוקת. יובל שרלו. ירושלים, מגיד-קורן, תשע"ח.

(02-6330530) 26+236 עמ'.

המושג 'אתיקה' מבטא כללי מוסר והתנהגות ראויים. כאשר מדברים על אתיקה של נושא מסוים מתכוונים לקבוע ולהגדיר את 'כללי העבודה' הראויים באותו נושא. הרב שרלו, ראש ישיבת 'אורות שאול' ברעננה, מחבר והוגה דעות, מנסה בספר זה להציע כללים שבעזרתם נוכל להפיק מהמחלוקת, שהיא כלי חיוני ביחסי אנוש ובהתקדמות החברה, את כל הטוב שבה, בלי להיפגע מהשלילה שהיא מביאה עמה. המחבר מדגיש שבעידן הפוסט-מודרני שבו אנו עדיין נמצאים נפגע הרבה הצד החיובי של המחלוקת בכך שכאילו מובן מאליו שכל עמדה לגיטימית ולכל דעה יש מקום, מה שמעקר את המחלוקת מעיקר משמעותה - לדון ולהתווכח ולהסעיר מוחות כדי להכריע בין דעות חולקות, ולא להניח מראש שכל דעה קבילה וה'אמת' רק תליה בנקודת ההסתכלות של המתבונן, כפי שמקובל בשיח הפוסט-מודרניסטי. הרב שרלו מסביר שלמעשה כל מחלוקת אמורה להיפטר או בהכרעה או בהסדרה, כאשר לכל אחת מהאפשרויות האלו קיימות מגרעות גדולות וגם מעלות. מה שחשוב הוא לראות ולהציג את שתי הדעות באופן נכון ונאמן לאמת, ושהמתווכחים והנחלקים ידעו מה הם 'גבולות הגזרה' שעומדים לפנייהם, ואיזה גבול הם לא מעוניינים או לא מסוגלים לעבור. המחבר מתנגד כמובן באופן נחרץ לדמגוגיה ולרטוריקה שאין מאחוריה ממש, ופוסל טיעונים שקריים גם כאשר הם מובאים 'לשם שמים' - להכרעת היריב הטועה והמטעה, למרות שהוא עצמו מביא מקורות שחז"ל עצמם נהגו לעיתים בשיטות כאלו. הוא מציג את המקרים בהם לגיטימי ואפילו ראוי לברוח מהמחלוקת, ובסך הכל פורס לפני המעיין את הצעתו לקוד אתי מקיף למחלוקות

בישראל. מצד אחד הספר בא 'לשכנע משוכנעים' - מי שניגש למחלוקת בתנאים של 'בית מרקחת' ומוכן לקבל כל תוצאה ולא להשתמש בשום אמצעי לא-אתי גם אם עמו יקל עליו לנצח, אך מצד שני ההסתכלות על המחלוקת ממבט-על עשויה להביא לתובנות רבות לאנשי ציבור שהמחלוקות הן לחם חוקם, וגם לסתם יהודים טובים שיוכלו בעקבות הספר לראות באופן אמיתי יותר את הצד של בר פלוגתתם, ואת האפשרות לסיים את המחלוקת עמו בשלום - לאו דווקא תוך ויתור על עמדתם. הספר אינו ספר תורני אלא ספר מחשבת-פילוסופי ומדריך חברתי, אמנם הוא מבוסס במקרים רבים על מקורות היהדות, אם כי לעיתים באופן מאולץ. כך למשל המחבר מביא כראיה לסכנת היעדר המחלוקת את סיפור התורה ביחס לדור הפלגה שבה כל הארץ הייתה 'שפה אחת ודברים אחדים' מה שגרם להריסת העולם, ומצטט את דברי הנצי"ב ב'העמק דבר' שם (בראשית יא, ד) ששליטי הדור הרע הזה שרפו באש כל מי שהביע דעה אחרת מאשר 'הדברים האחדים' שקבעו ראשי העיר. אולם שם מדובר בכפייה ציבורית של רעיונות ומעשים רעים ושלייליים, ומי אמר שעצם הדרישה מבני מקום כלשהו להצטרף ל'דברים אחדים' נאים ומתוקנים אינה חיובית בהחלט? כאשר כוח ב"ד יפה הוא אמור להעניש כל אפיקורוס וכל מי שאינו הולך בדרכי ה', ולכפות את דרך התורה כדרך הלגיטימית היחידה בישראל, האם זה רע? הרב שרלו מציג גם את מעלותיה ואת חסרונותיה של תרבות הטוקבקים העכשווית, שמצד אחד מרחיבה באופן מרשים את המעגלים החיוביים של הבעות הדעה והמחלוקת - ומצד שני מעלה לשיאים את גסות הרוח והאלימות המילולית. הרבה חומר בספר הזה, חבל שאין בסופו מפתח מפורט לתכנים ולמקורות.

פניני הלכה. בענייני משפחה. אליעזר מלמד. הר ברכה, תשע"ח. יא+298 עמ'.
(02-9709588)

סדרת 'פניני הלכה' של הרב אליעזר מלמד, רב הישוב ונשיא הישיבה בהר ברכה, כבר עשתה לה שם. הסגנון הייחודי, הבהירות, השילוב בין כלילת כללים ובין פירוט פרטים באופן מושכל וידידותי ללומד, הדיון המתחיל במקורות הדין ומסתיים בהלכה למעשה, שילוב ענייני אגדה והשקפה ומחשבה כרקע להלכה הנלמדת והנפסקת, ובעיקר ההכרעות הברורות והמחושבות והמאוזנות והאמיצות-לפעמים במחלוקות הפוסקים תוך התחשבות במנהגי העדות השונות, עושים את הסדרה הזאת לכה פופולרית, והיא אף תורגמה לכמה שפות. בכך הזה הרב המחבר עוסק בעשרה נושאים - כיבוד הורים, ענייני הנישואין ומה שסביבם בחמישה פרקים, הלכות צניעות, ברית מילה ופדיון הבן ולהבדיל הלכות אבלות, כולם נושאים שנותרו מספרי הליקוטים שנדפסו בעבר בראשית יצירת 'פניני הלכה', כאשר בינתיים צמח כמעט כל נושא לספר בפני עצמו. בהקדמתו תוקף הרב את הגישות המודרניות והפוסט-מודרניות המנסות לערער את ערכי המשפחה העומדים ביסוד היהדות - 'עוצו עצה ותופר'. במקביל יצא לאור השנה ספר 'פניני הלכה - ליקוטים בענייני העם והארץ', ובו ענייני ישוב הארץ, צבא, מדינה, עבודה עברית, הלכות זכר למקדש והלכות גרים, ובסופו קונטרס עם תשובות ופסקים מאת הגר"ש גורן וגדולים נוספים, וכן ספר 'פניני הלכה' ראשון בסדרה על הלכות כשרות, שמאיר את העניינים בהירותו וסידורו המשובח, שאינו זהה לסדר ההלכות בשו"ע יו"ד. את כל ההספק

הגדול הזה מצליח הרב מלמד להשחיל לסדר יום עמוס הכולל רבנות והוראה, בעזרת חבר תלמידים, מהם תלמידי חכמים בזכות עצמם, שנושאים עמו בעול. תרומה אדירה יש בסדרה הזו לעולם התורה הדתי-לאומי ההולך ומתפתח בעז"ה מתוך בטחון בדרך ומתוך אחריות על בנין התורה ועל שמירתם ופיתוחם של העם והארץ, וייש"כ של המחבר.

עמודים בתולדות הספר העברי - הזר המחבר. יעקב שמואל שפיגל. ירושלים, תשע"ח. 521 עמ'. (yaakov.spiegel@biu.ac.il)

פרופ' שפיגל לימד שנים רבות במחלקה לתלמוד באוניברסיטת בר אילן ובמוסדות נוספים. הוא אחד המומחים הגדולים ביותר היום בספר התורני, ומשמש בין השאר כמנהל המדעי של פרויקט השו"ת. עשרות הספרים שכתב וההדיר ומאות המאמרים שפרסם (גם כאן ב'המעין') עשו אותו לשם דבר בתחומים בהם הוא עוסק. אולם גולת הכותרת של חיבוריו היא סדרת הספרים 'עמודים בתולדות הספר העברי', שבימים אלו יצא לאור ה'עמוד' הרביעי שלה. כרך זה עוסק לכאורה בפרטים שאינם עיקר, כמו המניעים לכתיבה ספר תורני והמניעות מחיבור ספרים והדפסתם, היחס לספרים המודפסים של מחבריהם, מדפיסיהם ומחברים וגדולי תורה אחרים, דברי השבח והגנאי שנכתבו במשך הדורות על המצאת הדפוס ועל ריבוי הספרים בעקבות הדפוס, על שלבי המעבר מכתב יד לדפוס, על סוגי המהדורות השונות שקיימות בחלק מהספרים, על דרך ציון ופרסום תיקונים לספר מודפס (בסוף הספר, בספר נפרד, ברשימה בספר אחר, בתוך המפתחות של הספר ועוד), סוגי המפתחות ורשימות התוכן בספרים השונים, סוגי ההבדלים בין הדפסות חוזרות של אותו ספר ודרכי ההידור והאסתטיקה של ספרים נדפסים, וכל זה רק טיפה מים הנושאים הנידונים בספר זה. מדובר למעשה ברבבות רבות של פרטים המסודרים לפי נושאים עם הערות והפניות ונקודות למחשבה בלי סוף, ומפתח מפורט בסוף הספר שבו אפשר להגיע לכל נקודה ועניין בתחום המרתק הזה. כאמור מדובר בכמות אדירה ומדהימה של חומר וידע, בדיוק כמו ב'עמודים' הקודמים שעסקו בהגהות ומגיהם, בכתיבה והעתקה ובשערי הספרים הנדפסים ובכל מה שסביב נושאים אלו. וכמה צימוקים מתוך הכרך: בעמ' 234, בפרק העוסק בתיקונים ושינויים במהדורות הבאות של הספר שמוסרות מעיני המעיין, מגלה לנו המחבר שבספר הידוע 'פסקי תשובות' על או"ח חלק ראשון הובא בהדפסה הראשונה פסק מסוים מתוך לוח א"י של הרב טוקצינסקי בשם 'הגרא"ק'; כמוכן שהכוונה לרא"ה קוק, אחד מה'גדולים' שהרב טוקצינסקי מצטט תדיר בלוחו. כנראה שהמחבר 'קיבל על הראש' מחברים קנאים על הציטוט הזה, וכך בהדפסות הבאות אותו פסק מובא בשם 'רבו של הגרי"ט' [=הרב טוקצינסקי הנ"ל], בלי להזכיר במי מדובר, ובלי שהלומד בספר ידע שנעשה פה שינוי כלשהו... לשלמות התמונה מפנה בהערה פרופ' שפיגל למאמר מקיף בנושא השמטות שמו של הרא"ה בספרים מאת פרופ' מרק שפירו. בעמ' 405 דן המחבר ביחס לשמועות הסותרות דברים המודפסים בספר, ואחת הדוגמאות שלו היא השאלה אם לברך על קינוח המובא בסוף הסעודה: המשנה ברורה בסי' קעז ס"ק ד פוסק שיש לברך, אך בספר 'הצדיק ר' שלמה' על תולדות תלמיד החפץ חיים ר' שלמה בלוך מובא בשמו שבזקנותו לא נהג רבו לברך על קומפוט שהוגש בסוף הסעודה, ושמועה זו מוזכרת גם בשם ר' אליהו לופיאן

המשגיח של ישיבת 'כפר חסידים' בהקדמת ספרו 'לב אליהו', ודנו בעניין זה כמה מפוסקי דורנו. המחבר מעיר בהערה 261 שר' אפרים גרינבלט כותב בתשובה בספרו 'רבבות אפרים' חלק ח שגם הוא שמע שמועה זו, אך לא ראה אותה מודפסת בספר, ומציין פרופ' שפיגל שהנה שני מקורות מודפסים לשמועה זו מצויים לפנינו. אמנם פורתא לא דק: את המקור השני מ'לב אליהו' הרב גרינבלט מציין בתשובתו הנ"ל, אך כנראה לא ראה בה מקור אמין, והספר 'הצדיק ר' שלמה' הוא ספר סיפורים ולא מקור הלכתי כך שאין מקום לתמוה שבעל 'רבבות אפרים' לא הכירו... בעמ' 407-413 דן המחבר ביחס לשמועות שהחזון איש חזר בן בפסקים מסוימים ממה שנדפס בספרו. על כך אני יכול להעיד שפעם כשהייתי בביתו של רבנו ר' אברהם שפירא זצ"ל ראש ישיבת מרכז הרב והתחלתי לומר ששמעתי בשם החזון"א שבעניין פלוני הוא פסק משהו (לצערי איני זוכר מה היה הנושא), קטע אותי ר' אברהם ואמר "אם הדברים לא כתובים בספריו - אני לא מאמין", והוסיף בחיך: "החזון איש 'דיבר' אחרי מותו יותר מאשר דיבר בחייו"... בהמשך הוא דן בהשפעה העצומה שהייתה לספר 'משנה ברורה' לא רק לגבי פסיקת ההלכה בחלק או"ח, אלא גם לגבי עיצוב וסידור ספרי הלכה רבים בדורנו. על זה יש להוסיף שבדור שאחריו היה זה ספר 'שמירת שבת כהלכתה' שהיווה אב-טיפוס למאות ספרי הלכה אחרים, שאימצו את דרכו ואת סגנונו ואת סידורו. לסיום: בהקדמה לספר כותב פרופ' שפיגל שכך חמישי של 'עמודי הספר העברי' כבר קורם עור וגידים, והוא יעסוק בענייני לשון וסגנון בספרות התורנית ועוד; ואני מסתכן בניחוש שגם הוא לא יהיה הכרך האחרון. תודה מקרב לב למחבר על סדרת הספרים הזו שהיא אוצר בלום של ממש.

קונטרס דוד ובת שבע. ביאור בפשט הפסוקים על פי דברי רבותינו. גבריאל אליהו אלקובי. תל ציון, תשע"ח. צא עמ'. (0583-290817)

הרב אלקובי הוא נינו של רבי יוסף משאש זצ"ל שהיה רבה של חיפה, אחרי הדגשת כל התמיהות בפשט הכתוב וגם בחלק מדברי חז"ל בנושא זה, מציג המחבר את גישתו שעיקרה הוא שלא היה תוקף לנישואי בת שבע עם אוריה, שדוד ברוח הקודש ידע שהיא מיועדת לו, החטא של דוד היה רק שגרם לחילול השם בדרך ניהול העניין, ושכך דרכו של משיח צדקנו להופיע מתוך 'סיבוכים'.

נוהג כצאן יוסף. פסקים ומנהגים של קהילות אשכנז וק"ק פרנקפורט, לפי נושאים בסדר א"ב ולפי סדר ימות השנה. מאת רבי יוסף יוזפא סג"ל. יוצא לאור ע"פ דפו"ר עם מבוא, הערות, ציונים, מפתחות ונספחים ע"י עמיחי כנרתי. שעלבים, מכון שלמה אומן, תשע"ח. 41 + תנא עמ'. (08-9276664)

ר' יוסף יוזפא סג"ל נולד בערך בשנת תמ"ה (1685) לאביו ר' משה קאשמן מהעיר עסא שבגרמניה [כיום אסן, על יד קלן], שהיה תלמיד חכם ונודע בחסידותו. זקנו של ר' יוזפא ששמו כשמו היה החכם הנודע בעל ספר 'יוסף אומץ' רבי יוסף יוזפא האן נויירלינגן, ראש הדיינים בפפד"מ. ר' יוזפא הנכד למד אצל אביו ואצל גדולי דורו ר"ד אופנהיים ור"א ברוידא, ובהגיעו

לפרקו לקחו לחתן רבי יהודה מילר, מחבר שו"ת רבי יהודה מילר, רבה של העיר דייץ. בשנת תע"ב הוציא לאור ר' יוזפא סדר סליחות עם פירוש 'המסביר', ובהמשך פנה לכתוב בעקבות סבו (שספרו יוסף אומץ עדיין לא נדפס אך היה מצוי אצלו בכת"י) ספר על מנהגי המקום. יותר מאוחר בשנת תצ"ג הדפיס עוד ספר קטן בשם 'קנה', ובו שיר ארוך בחרוזים בענייני אמונה ותורה ומצוות. ר' יוזפא שימש כמרבץ תורה וכדיין בעיר דייץ, ונפטר בשנת תקי"ט (1759) כשהוא משאיר אחריו חיבורים רבים שלא נדפסו. ספר המנהגים 'נוהג כצאן יוסף' התפרסם מאוד, ורבים הספרים בדורות הבאים שדנו בדבריו, לעיתים אף יותר מאשר בספר זקנו 'יוסף אומץ'. עוד לפני הדפסת הספר הוא עבר בכת"י מיד ליד, ולצד הרבים ששיבחו אותו היו גם שכתבו השגות עליו. בתגובה כתב חותנו ר"י מילר, שנחשב אחד מגדולי הדור, קונטרס בשם "צאן הנחלות" שצורף לספר, ובו הגן על הכרעותיו של חתנו, וגם ציין כמה דברים שמצא לנכון לתקן בו, "קצתן הם נגד הדין, וקצתן תולין בשיקול הדעת". הוא טען להגנת חתנו ש"מרוב טירדת הזמן, שהוא טרוד על המחיה ועל הכלכלה, לא ירד במקצת דמקצת לעומקא דדינא", ובנוסף יש לזכור שבזמן חיבור הספר היה ר' יוזפא בסך הכל אברך בן שלושים בערך. מבנה הספר מעניין ומיוחד: החלק הראשון כולל עשרות פרקים לפי סדר א"ב, מאיסורי אכילה, אבלות, ברכות, בר מצוה וכו' ועד ראש חודש, שבת, תחומין ותענית, ובחלק השני, שנקרא 'הלכות חילוק הפרשיות', עובר המחבר מפרשה לפרשה ורושם את סדר העולים לתורה (מדובר לפני שנוצר מנהג קבוע בזה) ואת ההלכות והמנהגים הראויים לציון לפי סדר השנה. כעת, שלוש מאות שנה בדיוק לאחר שיצאה לאור המהדורה הראשונה, נדפס הספר בההדרה מתוקנת ומושלמת, עם ציוני מקורות, הפניות והערות, ע"י הרב עמיחי כנרתי, חוקר בכיר במכון שלמה אומן ור"מ ותיק בישיבה באיתמר שבשומרון. זהו המשך ישיר לספר 'יוסף אומץ' מאת סבו של בעל 'נוהג כצאן יוסף' שיצא לאור על ידו במהדורה מתוקנת לפני שנתיים, גם הוא במסגרת מכון שלמה אומן. המהדיר ציין בהערותיו לכל הדומה והשוונה בספר זה לספרי מנהגי אשכנז המפורסמים 'מנהגי ורמיזא' לר"י שמש ו'דברי קהילות' לרש"י גייגר נוסף כמובן לספר 'יוסף אומץ', והוסיף מפתחות ונספחים, עבודה מושלמת כדרכו.

להבין. ביאור עבודת הקרבן. משמעות עבודת הקרבנות על פי דרכו של רש"י הירש. אהרן שווב. מהדורה שנייה. פתח תקוה, תשע"ח. רלד עמ'. (0504-166000)

בחודשים הקרובים נמצאים לומדי הדף היומי בעיצומן של מסכתות סדר קדשים. הסוגיות כבודות, המושגים חדשים, ולעיתים 'מוקוצר רוח ומעבודה קשה' לא מספיקים הלומדים להפנים את תוכנו של מצוות הקרבנות על כלליהן ופרטיהן, כך שהלימוד הופך לטכני ופחות לתוכני ורוחני. הרב שווב, שלומד ומלמד את הדף היומי כבר שנים רבות, התחבט בבעיה זו, עד שאוצר מצא: ביאוריו של רבי שמשון ב"ר רפאל הירש זצ"ל על ענייני הקרבנות המפוזרים בפירושו על התורה ובספריו האחרים, המאירים את התחום הזה באופן מופלא, כך שהלומד מרגיש ומבין שהדברים שיתקיימו וייעשו רק כאשר ייבנה בית המקדש מדברים אליו כבר עכשיו. בארבעים וכמה פרקים קצרים וארוכים מצליח המחבר להעביר את עיקרי דבריו של רש"י, רבם של אבות אבותיו, בסגנון ברור ופשוט, ולפתע לכל פרט ממעשי הקרבנות יש מקום ויש

משמעות גם לחיינו בימים אלו. כך למשל כותב הרשר"ה שיש טעם לכל אחד מחמשת סוגי מנחות הנדבה, ושינוי דרכי הכנתם מבטא גם שינוי בתוכם, בזמן הקרבנותם וגם באופן לימודם: מנחת הסולת הפשוטה מייצגת את היסודות הכלליים של האושר, הסולת מבטאת את התזונה הבסיסית המצויה לאדם המקריב, השמן - את הצרכים שאינם חיוניים, והלבונה את שביעות הרצון שלו מכל אלו. מנחת מאפה תנור מבטאת דרגה אחת מעל זה - היא מבטאת הודייה לה' על הרווחה הכלכלית שיש לו לאדם המקריב במהלך חיי היום יום, ואז כשהיא מופיעה כחלות היא מבטאת עושר, וכרקיין - הסתפקות במועט. מנחת מחבת מביאה לידי ביטוי את האדם שידוע ליהנות מחייו, ומנחת מרחשת את הנהנה מפינוקיו, וכך כל אחד ביטא את הודאתו לה' בדיוק בסגנון המתאים לו. לרגש הזה יש מקום גם בלימוד תוכן הקרבנות בזמן הזה, וכך גם בעז"ה"ת בקרוב בימינו ממש בירושלים הבנויה...

מפירות ארץ הצבי. קובץ חבורות במסכת בבא קמא. עורך: הרב בועז אשל. בית אל, ישיבה קטנה תיכונית בני צבי, תשע"ח. 186 עמ'. (02-9975666)

חוברת תשיעית במספר מאת תלמידי הישיבה הקטנה-התיכונית בראשות הרב אהרן טרופ, המהווה חלק ממוסדות ישיבת בית אל שבראשם עומד הרב זלמן מלמד. עשרים מאמרים בחוברת כולם בענייני המסכת והלכותיה, בהם מתבטאת הברגרות הלמדנית של תלמידי הישיבה. לא מדובר במאמרים מסכמים גרידא, אלא במאמרים למדניים של ממש, כמו למשל מאמר שעוסק בגדרי כפייה לאפרושי מאיסורא, ובו בירור הסוגיא ומפרשיה ודעת הרמב"ם ונושאי כליו, עד לבירור הלכה למעשה מפי גדולי הפוסקים בדורנו אם במצבי קיצון מותר גם בימינו לאפרושי מאיסורא בכוח, ותשובתם של הגר"א וייס, הגר"ד ליאור והגר"י אריאל בעל פה לכותבי המאמר: בימינו שאין כח ב"ד יפה אין רשות מצד הדין למנוע בדרך הכאה מיהודי לעשות עבירות. בישיבת בני צבי אכן לימוד התורה הוא העיקר ולימוד שאר החוכמות טפל, וזהו עולה בידם. יישר כוח לראש הישיבה ולר"מיה על עידוד כתיבת חידושי התורה, עשוי בעז"ה להיות לזה השפעה משמעותית על הלומדים-הכותבים הצעירים.

בפי ישרים. הרב בנימין אֶלון. ירושלים, תשע"ח. 47 עמ'. (emunae@gmail.com)

הרב בני ז"ל היה ברוך כשרונות. הוא היה למדן ואיש ציבור ואיש מעשה ומחנך, שימש כראש ישיבה וכשר בממשלה, ולדאבון לב נקטף מעמנו בשנה שעברה לאחר מחלה ממושכת, עמה נאבק בגבורה. בשנת תשנ"ב העביר סדרת שיעורים בישיבה הגבוהה בבית אל על הספר מסילת ישרים, שבה חיבר את דברי הרמח"ל לרעיונות מרכזיים בתורת מרן הרב קוק זצ"ל, במבט חינוכי ועכשווי ובסגנון שובה לב. השיעורים הוקלטו, וכמה מבני משפחתו עמלים כעת להופכם לספר. טעימה מתוך הספר העתידי מוגשת לציבור בחוברת קטנה ומהודרת, שבה ניתן ממש 'לשמוע' את הרב בני פורט את דברי הרמח"ל לפני מאזיניו לפרטים ולכללים, ומקשר אותם לפסקאות מ'מוסר אביך', 'אורות הקודש', 'אורות הראי"ה', 'מאמרי הראי"ה' ועוד. בעמ' 36 מדבר הרב בני על הזריזות, ומחלק בסכינא חריפא בין זריזות רצויה לבין 'היפראקטיביות'

שהיא מעין 'פחו כמים', שבאה מתוך עצבנות ולא מתוך יראת שמים. הוא מזכיר את 'ההתחלות הקלות' שאין להן המשך, מול כבישת דרך בעבודת ה' בזריות שיש בה ממש. דברים מתוקים וערבים. כזה היה האיש וכזה היה גם שיחו.

פנה זיוה פנה הדרה. הספדים שנאמרו בהלווייתו של הרב חיים ישעיהו הדרי זצ"ל. ירושלים, תשע"ח. 45 עמ'. (0524-895436)

הרב ח"י הדרי זצ"ל, מייסדה, ראשה ולבסוף נשיאה של ישיבת הכותל, הרביץ תורה ברבים במשך למעלה מיובל שנים בכתב ובעל-פה, כשחוט של חן משוך על פניו. בשנים האחרונות הוא התקשה בהליכה, ולפני כשנה וחצי נפל ושבר את ירכו ואחרי ניתוחים וסיבוכים הצליח לחזור שוב לפעילותו התורנית הנמרצת, לשמחת בני משפחתו ותלמידיו. אולם לפני כמה שבועות, בתשיעי באייר, נפל פעם נוספת, ונפילה זו הביאה למותו ביום שלמחרת, לצערם הרב של אוהביו הרבים. הכאב והאבל והאהבה והכבוד לדמות הגדולה הזו שנפרדה מאיתנו בחטף באו לידי ביטוי בכמה הספדים נפלאים שנאמרו בבית הלוויית בסנהדריה לפני אלפי מלווים, בהם של רעו הקרוב מילדות ושותפו לדרך הרב יעקב כ"ץ, שסיפר בהתרגשות על שהוא והרב הדרי כרתו ביניהם בגיל צעיר ברית של ידידות איתנה שלא הופרה באף מריבה אחת בשישים השנים שבהם פעלו יחד; של רבו של הרובע היהודי ואחד הר"מים הראשונים בישיבת הכותל, הרב אביגדור נבנצל, שהספיד בהתרגשות את דמותו הגדולה ואת הטובות שעשה עמו; של חתנו הרב אריה הנדלר, ראש ישיבת ההסדר ברמלה, שסיפר על מורו וחותנו כראש משפחה וכראש ישיבה; של הרב חיים סבתו, ראש ישיבת 'ברכת משה' במעלה אדומים ומראשוני התלמידים בישיבת הכותל, שספד לרבו ברגש וגם בחרוזים; של תלמידיו ראש הישיבה ומנהל הישיבה שהבטיחו להמשיך בדרכו, ועוד רבנים ונכדים, כולם הצביעו על האצילות והנעימות, ההדר והענווה, המרץ והרוגע, בהם הצטיין הרב הדרי, מושגים סותרים לכאורה ששכנו כולם בהרמוניה באותו יהודי גדול. הרב הדרי עוד הספיק להיפרד מבני משפחתו, ולעצום עיניו תוך לחישת פרקי תהילים. תנצב"ה.

יערב שיחי. שיחות עם הרב יעקב אריאל על השקפה, עבודת ה' ופרקי חיים. ארלה הראל. ירושלים, דברי שיר, תשע"ח. 526 עמ'. (077-3220338)

הספר 'מבקשי פניך', שהציג לפני כל מתעניין תיעוד ערוך של שיחות עומק שנערכו בין מו"ר הרב אהרן ליכטנשטיין זצ"ל ראש ישיבת הר עציון לבין יב"א הרב חיים סבתו ראש ישיבת 'ברכת משה' במעלה אדומים, עורר בזמנו התרגשות רבה. אין זה חזון נפרץ שתלמיד חכם מדור הביניים משוחח באינטימיות עם ראש ישיבה ותיק גאון בתורה, מנהיג ציבור ורבם של רבנים, על נושאים ציבוריים ואישיים, הלכתיים והשקפתיים, כשכל קורא מרגיש שגם הוא נמצא שם, בשיחות האיכותיות שערכו שני תלמידי החכמים האלו זה עם זה. רושם דומה עשתה עליי קריאת ספר זה, 'יערב שיחי': הרב יעקב אריאל שליט"א הוא מזקני וחשובי תלמידי החכמים 'שלנו', מוכר וידוע, נשיא ישיבת רמת גן ורבה הראשי של העיר, והשיחות המקיפות

שבינו ובין תלמידו הרב ארלה הראל, ת"ח רב פעלים ולשעבר ראש ישיבת ההסדר בשילה, מגלות פנים חדשות והשקפות מעוררות עניין, ומציגות דרך ישרה שיבור לו האדם. ההרגשה שלי בזמן קריאת הספר הייתה שמתקיים בספר זה משל 'גן המבוכה הידוע אצל השרים' שמתאר הרמח"ל במסילת ישרים: הרב אריאל כבר ראה הכל ועבר הכל, וממרום מעמדו וסמכותו ותורתו וחוכמתו וידיעותיו הוא עומד על המגדל שבאמצע גן המבוכה ופונה אלינו, בהכוונתו המעולה של המחבר הרב הראל, מזהיר אותנו מדרכים משובשות, ומדריך אותנו, האובדים לעיתים במבוכי החיים, איך להגיע לדרכים הנכונות במישור ההלכתי והחינוכי, הפרטי והציבורי, הלמדני וההשקפתי. לפרקי החיים המרתקים של הרב הוקצו חמישים וכמה עמודים בסוף הספר, אבל למעשה הספר כולו מציג לנו את הרב יעקב אריאל בנוף ילדותו ובגרותו, עם הרקע ממנו צמח ובו חי ואליו הגיע. שבעים וכמה העמודים הראשונים בספר מוקדשים לתיאור שבעת רבותיו המובהקים של הרב אריאל שליט"א - הרב נריה, הרב ישראלי, הרב צבי יהודה, 'הנזיר', הרב אברהם שפירא, הרב יצחק אריאלי, הרב אברהם צוקרמן והרב יהושע יגל, סוף הספר מוקדש כאמור לפרקי חייו של הרב, ועיקרו עוסק בענייני הגות ומחשבה בט"ו פרקים: לאומיות, אמונה וכפירה, מלחמה, חברה, תורה, חינוך, תרבות, נשים ומשפחה, מודרניזם ופוסט מודרניזם, רבנות, יהדות המזרח, העולם החרדי והחסיד, הארץ ומצוותיה וחזון בית המקדש. הרב יעקב אריאל מדבר וכותב כבר למעלה מחמישים שנה באינסוף במות, כך שמי שעוקב אחר דבריו אולי לא ימצא חידושים גדולים בספר, אבל גם לשכמותו ריכוז הדברים, ועריכתם בצורה ידידותית כשיחה אישית נינוחה, מכניסים אותם עמוק אל המוח ואל הלב. זהו ספר מרתק ואופטימי, ספר משובח ומומלץ.

קובץ בית אהרן וישראל. מאסף מרכזי לתורה והלכה לחכמי ורבני הישיבות והכוללים של מוסדות סטאלין קרלין בארץ ובתפוצות. שנה לג גליון ד (קצו), ניסן-אייר תשע"ח. ירושלים, תשע"ח. קעה עמ'. (106-5370-02)

עוד גיליון של הקובץ האיכותי הזה, ובו עשרים וכמה מאמרים ארוכים וקצרים בנושאים מגוונים, לא רק מאת חכמי ורבני חסידות קרלין בארץ ובעולם - אלא גם מכותבים רבים מכל הגוונים, כולל למשל הרב בוחבט רבה של טבריה, ר' דוד בר"ח סבתו ממעלה אדומים, ועוד. כרגיל הגיליון נפתח בקטעים חדשים מכתבי יד שנמצאים בספריית אדמו"ר קרלין שליט"א, בהם הערות מקיפות על חלק מטור חו"מ מאת ר' יצחק מזיא, כנראה נכדו של ר"י מזיא בעל שו"ת יפה נוף, מחכמי אשכנז בדורו של הב"י. בין בירורי ההלכה מברר הרב דוד אהרן ב"ר יעקב חיים סופר, מחבר הלוח החשוב 'עיתים לבינה', איך למעשה מחלקים את משמרות הלילה, כאשר הנפ"מ העיקרית היא ההלכה המופיעה בשו"ע שזמני התחלפות המשמרות הם זמני תפילה מועדפים. רב הקריה החסידית החדשה שבהר יונה שבצפונה של נצרת עלית, הרב יחזקאל אהרן שוורץ, מברר שאלה אקטואליות מאוד: האם מי שנוהג שהיום נגמר בשקיעה הנראית וצאת הכוכבים ההלכתי הוא כשיטת הגאונים, כמקובל בארץ ישראל, רשאי לברך ברכה ב'שבע ברכות' אחרי השקיעה של היום השביעי לנישואין, כאשר משפחות החתן והכלה נוהגים להוציא את היום, לפחות מספק, כרבנו תם? הוא מביא מעשה שהיה שהרבי מצאנו-

קלויזנבורג זצ"ל הזמין את הגרי"ש אלישיב זצ"ל לסעודת שבע ברכות אחרונה של אחד מנכדיו, והגריש"א התנצל שלא יוכל להגיע, כי בהכירו את מנהג צאנו לאקר מאוד את צאת הכוכבים יצא שלפי מנהגו שבע הברכות תהינה ברכות לבטלה (למרות שהרב אלישיב הקפיד לחומרא שלא לעשות מלאכה במוצ"ש לפני זמן ר"ת); ואז הבטיח לו האדמו"ר שלכבודו ירכו הפעם את שבע הברכות לפני השקיעה... למעשה הכותב אוסר על הנהוגים לסמוך על שיטת הגאונים גם לקולא לברך שבע ברכות אחרי שעברו שבעת ימי המשתה לפי חשבונם, ומתיר זאת רק למי שמתייחס למחלוקת הגאונים ור"ת כספק, ומחמיר לשני הצדדים. מאמר אחר עוסק בהיתר ההחזרה על גבי פלטה חשמלית בשבת למי שנוהג לפעמים לבשל על הפלטה הזו, ובהמשך נמצאות עוד הערות ותגובות מעניינות וחשובות. יישר כוחם של העורכים.

ירחון האוצר. גיליון טו, אייר תשע"ח. שנו עמ'. (haotzar5777@gmail.com)

מאגר 'אוצר החכמה' גרם, עם כמה מאגרים תורניים אחרים, למהפכה בעולם התורה. רבבות הספרים מכל הדורות ומכל הסוגים שנמצאים בהישג יד גרמו לכך שהידע התורני נמצא במרחק לחיצה על מקש. אף מחבר אינו יכול לכתוב שספר פלוני 'אמ"א' [=אינו מצוי אצלי] ולכן לא יכל לראות את הדברים במקורם, ושיטות החיפוש המתוחכמות מביאות את הלומד למקורות ראשוניים וחיבורים מסכמים בכל נושא במהירות הבזק, ולא נותר אלא להעמיק בתוכו, להתמלא בידע, להרבות תורה בדיבוק חברים, ומלאה הארץ דעה את ה'. בצד המאגר האינטרנטי של אוצר החכמה [אפשר לרכוש את המאגר גם בדיסק] קיימים פורומים תורניים שונים, שבהם עוסקים תלמידי חכמים וחוקרים וידענים וסקרנים מכל המינים והסוגים בבידור הלכתיים ולמדניים ותורניים-היסטוריים, כאשר יד מנהלי הפורום חזקה על הכותבים [בהצלחה מרובה אם כי לא מושלמת] להישאר ברמה תורנית וסגנונית מתאימה וראויה, ולא להיגרר לשיח הקלוקל המצוי ברשתות החברתיות ובפורומים למיניהם. בין המשתתפים בפורום אוצה"ח נמצאים גם תלמידי חכמים מופלגים, חלקם מזדהים בשמם ואחרים חוסים תחת 'ניקים' למיניהם, ולעיתים הדיונים חורגים מהערות קצרות רצוא-ושוב והופכות לעיונים הלכתיים רחבים ועמוקים. בעקבות זאת עלה לפני כשנתיים רעיון בליבם של כמה משתתפים להוסיף בצד הפורום גם כתב עת תורני אינטרנטי, שיהפוך לבמה מרכזית למאמרים ומחקרים ודיונים 'כבדים' יותר מהמקובל בפורום הרגיל. תוך זמן קצר הדברים הפכו מרעיון למעשה, ובימים אלו עלה לרשת הגיליון הט"ו, ובו למעלה מ-350 עמודים הכוללים מאמרים איכותיים מן השורה הראשונה ותגובות על מה שנכתב בגיליונות הקודמים. ששת העורכים הם תלמידי חכמים מכל גווי עולם התורה - החסידי והליטאי, הש"סניקי והדת"לי, כולם משתתפים ותיקים בפורום אוצה"ח. מאוד מדויקים ומרגשים הדברים שהם כתבו בסוף הקדמתם לגיליון זה: 'מה נחמד ומה נעים כאן בירחונינו שמתקבצים תלמידי חכמים מכל שדרות הציבור ומסבירים פנים זה לזה בהלכה, ונותנים לכל אחד לשאת ולתת מתורה דיליה אף שמתווכחים ועומדים כל אחד על דעתו כראוי וכנצרך. יתן ה' שנזכה להמשיך הלאה לחבר בין בתי המדרש שבקודש, להאהיב את התורה ולחבבה על כל לומדיה די בכל אתר ואתר, עד שכל העולם יתמלא דעה כמים לים מכסים, זכרה ה' זאת לנו לטובה והיה זה שכרינו'.

ועתה לתוכן הגיליון: המדור 'אוצר הגנזים' מביא חלק נוסף מחיבור בכת"י של האדר"ת 'מעשי למלך', לקט הערות בכל חלקי התורה; המדור 'אוצר הזמנים' כולל חמישה מאמרים בענייני ספירת העומר ופסח שני וחמץ שעבר עליו הפסח; המדורים 'אוצר או"ח', 'אוצר יו"ד', 'אוצר אה"ע' ו'אוצר טהרות' כוללים מאמרים חשובים כל אחד בתחומו [חסרים בגיליון זה מאמרים בעניינים חו"מ ובענייני זרעים], והמדור 'אוצר הספרים' כולל ביקורת מעניינת ונוקבת על הכרך החדש החמישי של הסדרה 'שרשי מנהג אשכנז' מאת הרב בנימין שלמה המבורגר, ראש מכון 'מורשת יהדות אשכנז' ומחדש מנהג אשכנז 'המקורי' בדורנו. כמו הרבה מאמרים בירחון האוצר גם מאמר זה התפרסם במהדורתו הראשונית בפורום אוצה"ח, ותוקן וחוזק בעקבות התגובות והדיונים, חלקם חריפים ונוקבים, שהתנהלו בפורום בעניינו. כך זה של 'שרשי מנהג אשכנז' עוסק בשאלת הנחת תפילין בחוה"מ ובמנהג ארץ ישראל שלא להניחם, ובשאלה האם בני אשכנז בארץ ישראל חייבים 'להיכנע' למנהג הרווח למרות שאבותיהם הניחו ללא ספק תפילין בחוה"מ, חלקם אף בברכה, כמנהג קדמונים רבים. הרב המבורגר בספר המקיף מאוד הזה (כמעט אלף עמודים!) מנסה להוכיח שהתשובה חיובית, והרב משה שוחט דן בדברים, ומעיר על כמה פגמים בדרכי כתיבתו של הספר לפי דעתו. אין ספק שהגיליון הבא יכלול תגובות בנושא טעון זה. כמה מאמרים ראויים לציון: דיון מקיף ברמת הצורך לבדוק פירות שנראים נקיים מתולעים, מתברר שיש מקום לחידושים גם בנושא כאילו-נדוש זה; דיון מקיף בהשתלשלות ותוקף חומרת רבי זירא בשמירת שבעה נקיים, גם במאמר זה בירורים חדשים בנושא; וברור ההיתר לשריפת גופות גויים - שאלה מעשית במצבים מסוימים. יש לשבח בכל פה את היוזמה ואת הביצוע של ההוצאה לאור של הבמה התורנית החשובה הזו, שכולה לא באה אלא להגדיל תורה ולהאדירה בגישה של תלמידי חכמים הנוחים זה לזה, וכך ראוי.

בדד. כתב עת לענייני תורה ומדע. חוב' 33, אדר תשע"ח. עורך: עלי מרזבך. רמת גן, בר אילן, תשע"ח. 106-139 עמ'. (elmy.merzbach@biu.ac.il)

הפעם רוב החוברת נמצא בצד האנגלי, וזה כולל ברור לגבי מהות המוצרים שמוגדרים 'חיי נפש' שמוותר לבית הדין להתערב כדי לוודא את מכירתם במחירים ראויים, אם ראש השנה נהג יומיים בא"י בתחילת עידן הלוח הקבוע, ואיך הגילויים החדשים בחקר המוח בפרט, ובמדע בכלל, מרחיקים את ההסתברות של בריאה עצמונית של העולם בדרך אבולוציונית. בסוף החלק האנגלי נמצאת סקירה על ספרו החדש של פרופ' חיים סולוביצ'יק מאת המהנדס המלומד והידען יוסף יצחק איידלר, ותשובה רחבה ותקיפה של פרופ' סולוביצ'יק על דבריו. בצד העברי נמצא מאמר ארוך שנותן ביסוס מתמטי למידות שהתורה נדרשת בהן - קל וחומר, בניין אב והצד השווה, דיונים במשנת החכם הקדום רבי דוד מסיר ליאון ובתיאור רעידת האדמה בפיררה שבאיטליה ע"י רבי עזריה מן האדומים, שימוש במדע החשיבה לטובת השבחת הלימוד התורני והשקפת גדולי תורה על השימוש בטיפול פסיכולוגי, ולבסוף ויכוח בניי הקטן לבין בן-דודי המתמטיקאי ד"ר אלכס קליין לגבי הלגיטימיות של ההתייחסות החיובית והחינוכית לידיעות חריגות במדעי הטבע שהיו לחז"ל, בעקבות מאמר שלו בגיליון הקודם שבו זלזל במחזירים בתשובה שמשכנעים את שומעיהם באמיתות התורה ודברי חז"ל

בעזרת הוכחות כאלו. אני טענתי שבמידה ובאיזון נכונים הגישה הזו לגיטימית, ושיש מקום להתרשם מידיעות והבחנות מיוחדות במינן הקיימות בתורה שבכתב ובעל פה, למרות שברור גם לי שחז"ל לא היו מדענים, ושהרבה גופי מדע ומידע לא היו בטווח ידיעתם והשגתם; בן דודי היקר דוחה שוב בשתי ידיים את האפשרות שחז"ל זכו לעיתים למידע על-אנושי מאת ה' בנושאים מדעיים ופיסיקליים, ואני מניח שהוויכוח בינינו לא הסתיים בנקודה זו... יישר כוחם של העורך פרופ' מרצבך ושל המערכת הנרחבת והנכבדה של כתב העת הזה על המוצר המוגמר המעולה שיוצא תחת ידם.

אות היא לעולם. דיני רפואה בשבת. הרב גיורא ברנר. רחובות, הלכתא, תשע"ח.
103 עמ'. (g7314581@okmail.co.il)

הרב ברנר משמש כבר כעשר שנים ראש בית המדרש בגבעת אסף שב'צומת הטי' בדרך לבית אל, והשנה פתח 'כולל' נוסף בעיר רחובות. עיקר עניינו הוא בגידול אנשי הלכה שיהיו בעתיד בעז"ה רבני קהילות ופוסקי הלכות, אחרי שהתרגלו שנים ללמוד את ההלכות מתוך סוגיות הש"ס והראשונים כדי להקיף את נושאי ההלכה משורשם, ולא רק כליקוט דברי פוסקי דורנו. מתוך שיטת לימוד והוראה זו הוא זכה להוציא כבר כמה וכמה חיבורים קטנים וגדולים העוסקים בנושאי הלכה שונים, והפעם בענייני רפואה והלכה. עיקר החוברת עוסק בהגדרת חולה שיש ושאיין בו סכנה, מהי 'סכנת איבר' בדורנו, מה הגבול בין 'מקצת חולי' לבין מיחוש, מתי מותר ומתי אסור להשתמש בתרופות בשבת, ונושא יחודי - טיפולי שיניים בשבת: אחרי התייעצות עם ד"ר גבריאל גל מבלינסון מגדיר הרב ברנר חלק מהבעיות בשיניים כבעלי פוטנציאל לפיקוח נפש שלכן מותר לחלל עליהם את השבת, כמו מי שסובל מכאב חזק בשן הנובע מדלקת מוך השן, או מי שהכאב לו מלווה בנפיחות בפה וכמות ניכרת של מוגלה סביב השן הפגועה, או מי שסובל מדלקת חניכיים חריפה ועוד, ובהערות הוא מאריך בהסבר הרפואי וההלכתי לכך. יישר כוחו של הרב ברנר על הרבצת התורה האיכותית שלו בעל פה ובכתב.

בריתי שלום. מבואות וביאורים לברית המילה. ראובן ששון. רמת השרון, תשע"ח.
נו עמ'. (072-2280421)

הרב ראובן ששון, בן הישוב פסגות ובוגר ישיבת מצפה יריחו, שימש כר"מ בישיבת רמת גן, כראש ישיבה בישוב מגרון, ובעשור האחרון הוא מייסדה וראשה של ישיבת ההסדר ברמת השרון שבנשיאות הרב נחום רכל. הוא חיבר וערך ספרים רבים, ביניהם את סדרת 'טללי חיים' הידועה בשיתוף עם הרב חיים כהן, 'הרב החלבן'. שנים רבות לא זכה לילדים, והשנה ב"ה נולדו לו תאומים, בן ובת. לקראת ברית המילה של בנו בכורו כתב חוברת שיש בה כדרכו שילוב של נגלה ונסתר, פשט ודרש ורמז וסוד, והיא עוסקת בברית המילה כמסמלת את הקשר הנצחי בין עם ישראל לקב"ה, מתארת את התגלות השכינה במעמד ברית המילה ואת סוד גילוי של אליהו בו, מסבירה את הקשר בין ברית המילה וקרבת

הפסח ואיך ברית המילה היא השער לתרי"ב המצוות האחרות שבתורה, את שלמות צלם האלוקים שבאדם בעקבות הברית ואת מקומה ותפקידה של העורלה בעולם, ומסיימת בגילוי חלק מרזי המילה והפריעה מתוך פנימיות התורה. גם מי שאינו מצליח לרדת לסוף הדברים הכבושים שבכל פרק יצליח לחוש בעקבות קריאת הדברים את השגב והעומק והפלא שבמצוה יקרה זו, שהיא כאמור הפתח למצוות האחרות כולן. השמחה של משפחת ששון הייתה שמחה של רבים, וגם תורתו של הרב ששון הולכת וכובשת את מקומה בציבור התורני.

דרך כלה. הכנת כלה לחופתה, מבט רפואי-הלכתי. ד"ר חנה קטן. ייעוץ הלכתי: הרב יואל קטן. שעלבים, משעול, תשע"ח. 55 עמ'. (sif.mishol@gmail.com)

בספרון נעים, אלגנטי ומאוייר זה, הרבנית ד"ר חנה קטן, רופאת נשים ותיקה, סופרת ומרצה, מציגה שיח לבבי ומרוכז ותמציתי על ההתבגרות והמחזוריות הנשית, על קביעת תאריך החופה ועל גלולות לכה, על הטבילה והטהרה, על הריון ופרייון ועל הכנה לאימהות ועוד, וגם הכוונה לחיבור בריא של הנערה לגופה לקראת חיי אישות משמחים. לענ"ד [הנוגעת בדבר כמובן] זהו ספרון חובה לכל מדריכת כלות ולכלות ולאמותיהן, ולהמצלתי - לא לקריאה חד פעמית בלבד...

מקראי קודש. קיצור הלכות ליל הסדר. משה הררי. ירושלים, תשע"ח. 49 עמ'. (02-6511670)

עוד חוברת מאוירת ומבוארת ומאירת עיניים בסדרת קיצורי ההלכה של הרב הררי המחולקים לציבור בחינם, כהשלמה ותוספת לכרכים עבי הכרס של סדרת 'מקראי קודש' שלו הרחבה והמרחיבה (אלו נמכרים כידוע במחירי עלות). החוברת כוללת קיצור דיני ערב פסח וביעור חמץ וההכנות לחג והדרך לבדיקת ירקות עליים, ובהמשך מסבירה את כל ההלכות וההנהגות של ליל הסדר לפי העדות השונות כסדר סימני 'קדש ורחץ' וכו', הכל מלווה באיורים, חלקם מאוצרות 'מכון המקדש' ובעשרות תמונות. הרב הררי הוסיף כדרכו כמה הערות הלכתיות הנכונות לכל השנה, כגון שמעיקר הדין יש להתרחק במשך כל השנה מתספורת ע"י גוי (עמ' 11), סיכום מורחב מלווה בהסברים וצילומים על דרך בדיקת ירקות עליים מתולעים (עמ' 13-17), הדרך הנכונה להחזקת הגביע בקידוש (עמ' 22-23), והערה אחת: 'תבלינים' בלשון ימינו הכוונה בדרך כלל לתבלינים טחונים, ולכן בהסברים על דרך הכנת החרוסת לא מספיק לומר 'טוב להוסיף בחרוסת תבלינים כקינמון' וכו', אלא לפרש שהכוונה לרצועות של קינמון ולעשבי תיבול שתפקידם לגרום לחרוסת להיראות כטיט המעורב בתבן, ושיש להסביר את העניין למשתתפים בסדר. יישר כוחו של הרב הררי על המתנה היקרה החינמית שלו לחג. וממש עתה, סוף סיון תשע"ח, יצא לאור גם 'קיצור הלכות מקראי קודש' על ימי בין המצרים, גם הוא מעשה אומנות של קיצור ובידור עם תרשימים וצילומים בהירים ומבהירים, וגם הוא מחולק חינם לכל דורשיו.

אג'נדה צבאית (?). כיצד תפיסת המגדר חודרת אל תוך צבא העם. פמיניזם, מגדר וצבא אל מול ערכי היהדות. סדרת מאמרים על פי שיעורים מאת הרב יגאל לוינשטיין. עורכים: אלימלך קליין ודוד וקטל. עלי, תשע"ח. 16 עמ'. (3390040@gmail.com)

דבריו של הרב לוינשטיין, מראשי הישיבה הגבוהה שליד המכינה הקד"צ בעלי, בעניין היחס לבעלי הנטיות ההפוכות ובעניין הגישות שחדרו לצבא בנושא שילוב נשים ובנושאים אחרים, עוררו כבר כמה סערות. כצפוי הדברים כפי שהם עוותו בדרך כלל בתקשורת אם מעט ואם הרבה, ולדעת כמה מתלמידיו ואוהביו של הרב לוינשטיין לא נותר אלא לרדת אל העם - להציג את משנתו בנושא לרבים באופן ממוקד ואישי וישיר ע"י חלוקת חוברת ובה עיקרי דבריו בנושאים אלו כשהם ברורים ומסודרים. הרב יגאל יודע מה שהוא מדבר, גם בזכות עברו הצבאי וגם מתוך הידע התורני שלו ובעיקר בעקבות הקשר ההדוק שלו עם בוגרי מוסדות אלו המשרתים בכל זרועות הצבא ובמיוחד ביחידות הקרביות, כך שאין חשש שיש בידו מידע שגוי או לא מעודכן או שהוא אינו מבין את דרכי המערכת או טועה בהבנת גישת התורה. י"ג פרקים קצרים מכילה החוברת, ובהם ביאור המושגים 'מודרנה' ו'פוסט מודרניזם', הסבר על נפש האדם ועל זהויותיה השונות, היחס הבעייתי לערכים בגישה הפוסט מודרנית, התפתחות הפמיניזם והפמיניזם הרדיקלי, משמעות הביטוי 'מגדר' בהקשרו הפוסט מודרני, דרכי כניסת האג'נדות הקיצוניות בתחום הזה לצה"ל, המשמעות המעשית והסכנה הרבה בהטמעת המושגים והגישות האלו בצבא לוחם המגן על עמו, והנזקים שעניין זה גורם ועלול עוד לגרום בטווח הקצר והארוך. לא קל לקרוא את הדברים, הם גורמים לאי נוחות ולפעמים אף לחוסר רצון לקבלם, אך בדרך כלל האמת עד לעצמה - למרות כל ההכחשות מצד הרמטכ"ל והפוליטיקאים משהו לא מריח טוב בדרך שבה הצבא מתייחס (כמו גם גופים רבים אחרים!) לערכים היהודיים והצבאיים שעליהם הוא עומד ולשמם הוא קיים. יהי רצון הדברים האלו יעשו את הרושם הראוי, ויתוקן בצבא ישראל כל הדורש תיקון.

אסיא. כתב עת לרפואה, אתיקה והלכה. חוברת קז-קח. העורך: ד"ר מרדכי הלפרין. ירושלים, מכון שלזינגר ליד המרכז הרפואי שערי צדק, תשע"ח. 206 עמ'. (02-5361600)

הוראות הלכתיות לצוות מד"א בשבת ויו"ט, שיטה חדשה לבירור יהדות בעזרת זיהוי מרכיבים מסוימים בדנ"א המיטוכונדרי, קביעת ממזרות בעזרת בדיקת דנ"א, בירורים בעניין הולדה מזרע אדם שנפטר, ברכת הגומל לחולה סרטן שקיימת הפוגה משמעותית במצבו, מתי ניתן להקל בהרחקות בין בעל לאשתו הנידה כאשר היא נמצאת בטראומה נפשית חריפה, אלו הם רק חלק מהמאמרים שנמצאים בחוברת 'אסיא' החדשה, מלבד ביבליוגרפיה למאמרי רפואה, סקירת ספרים ומכתבים למערכת. טביעת אצבעותיו של העורך הרב הלפרין ניכרות בכל החוברת, ולא רק בהערות המחכימות הרבות בחתימתו הפזורות לאורכה...

שו"ת מהרי"א הנקרא גם כן תשובות יהודה יעלה. לרבי יהודה אסאד אב"ד סערדאהעלי. **חלק אה"ע-חו"מ.** מהדורה חדשה ומתוקנת, עם מבוא, הערות, הפניות, מראה מקומות, נספחים ומפתחות. עורכים: ש"ש גולדשמידט, בועז מרדכי ויואל קטן. שעלבים, מכון שלמה אומן שע"י ישיבת שעלבים, תשע"ח. 29 + תקק עמ'. (08-9276664)

רבי יהודה אסאד נולד בעיר אסוד (Aszod)) שבהונגריה בשנת תקנ"ד (1794). הוא למד בישיבתו של מהר"ם בנעט, גדול רבני מורביה (צ'כיה), ובהמשך שימש כדיין בעיר סרדהל (סערדאהעלי; כיום - דונאסקה סטרדה, דרום סלובקיה). העיר שכנה במחוז פרשבורג (היום ברטיסלבה), והתקיימה בה קהילה גדולה וחשובה במשך מאות שנים, עד השואה הארורה בה נרצחו כל יהודיה שהיוו כמחצית מתושבי העיר. מאוחר יותר שימש ר"א במשך כמה שנים כרב בכמה עיירות, ובשנת תרי"ד שב לסרדהל ושימש כרבה במשך כשתים עשרה שנה, עד לפטירתו בשנת תרכ"ו, לפני קנ"ב שנים. הוא הקים בה ישיבה גדולה והפך את העיר לתל תלפיות, עד שסרדהל נחשבה מהקהילות החשובות בהונגריה. ר"א אסאד היה מגדולי המשיבים בדורו, והשיב אלפי תשובות גדושות חריפות ובקיאות לשואלים מקרוב ומרחוק. הוא שמר העתקים של חלק מתשובותיו, ומהם הכין לדפוס בנו וממלא מקומו, רבי אהרן שמואל אסאד (תק"ץ-תרס"ה), ששימש כרב העיר במשך ל"ט שנים, את שו"ת מהרי"א 'הודה יעלה', הכולל 884 סימנים. החלק הראשון נדפס בלמברג תרל"ג והוא כלל את חלק או"ח וחלק יו"ד, והחלק השני הקטן יותר נדפס בפרשבורג תר"מ והוא כלל את התשובות בענייני אה"ע וחו"מ. ר"א חיבר ספרים רבים אחרים, ביניהם נדפסו ע"י צאצאיו בשנת תרצ"א הספרים 'דברי מהרי"א' - חידושי תורה ואגדה, ו'חידושי מהרי"א' על מסכת כתובות, ועוד. גם כמה מתלמידיו הדפיסו ספרים ובהם מחידושי, אולם רוב כתביו אבד. שו"ת מהרי"א מוזכר ומצוטט אינסוף פעמים בספרי חכמי דורו וק"ו בספרי רבני הדורות שאחריו, והשתדלנו למצוא, ולציין בהערות השוליים, כל חידוש או ציטוט בשמו שהובא בספרי הפוסקים, וכל הכרעה והערה למדנית בדברי רבנו שעשתה רושם לדורות. ר"א אסאד היה מקצר הרבה בלשונו, ולתועלת הלומדים הוספנו לעיתים בסוגריים מרובעים אותיות ותיבות-קישור שהיו חסרות להבנת המשפט. צילומי כמה תשובות מכתב ידו הגיעו לידינו, ועל פיהם תיקנו את הנוסח במקום הדרוש, וכמובן הערנו על כל שינוי. חילקנו את הפסקאות הגדולות של רבנו לקטעים קטנים יותר, הוספנו פיסוק מדויק, תיקנו טעויות דפוס רבות מספור והשלמנו את הכתיב החסר לכתיב מלא המקובל היום (כמובן מבלי לשנות את לשונו של רבנו), פתחנו את רוב ראשי התיבות חוץ מאשר את המובנים מאליהם, וכן חילקנו לסעיפים סימנים העוסקים בכמה נושאים והוספנו כותרת תמציתית בסוגריים מרובעים בראש כל סימן, ובסך הכל עשינו כל אשר לאל ידינו כדי לגרום לכך שמהדורה זו תועיל מכל צד ופינה ללומדים בספר. חלק יו"ד יצא לאור כלול בהדרו בשנה שעברה, ועתה יוצא לאור חלק אבן העזר וחושן משפט ובו רפ"ג סימנים במיספור אחד לאה"ע וחו"מ. חלק או"ח נמצא בהגהות האחרונות, ואליו נצרך בעזרה"ת מבוא מקיף וכן מפתח מפורט לכל חלקי הספר.